

Mchy w lasach Wielkopolski¹⁾.

(Ciąg dalszy).

Widłoząb falisty. — (*Dicranum spurium* Hedw.).

Rodzina *Dicranaceae* tworzy czasami na gorszych siedliskach całe darnie. Z niej *Dicranum spurium* występuje gdzieniegdzie masowo, a *Dicranum undulatum* i *scoparium* w pomieszaniu z *Hylocomium splendens* i innymi mchami. Rodzina ta ma łodyżki widelcowato rozgałęzione, chwytniki przeważnie z gęstą pilśnią, listeczki zwykle skierowane w jedną stronę; w większości dwupienna.

Widłoząb falisty *Dicranum spurium* Hedw. znajduje się na suchych, ubogich piaskach i znamionuje gleby schorzałe, bez struktury; najczęściej występuje w drobnych lasach, gdzie ściółkę wybierano i gleba udeptana. Towarzyszy zwykle sośnie o złym rozwoju, bez przyrostu. Tworzy gęstą darni, matowo połyskującą, wysokości do 10 cm. Łodyżka przy ziemi schylona, w górnej części wznosi się prosto w górę, ulistnienie z przerwami, w dole rdzawo pilśniowe (ryc. 4). Listki lancetowate, podczas suszy przylegające do łodyżki, zgięte, mocno w poprzek faliste, z wierzchołkiem sierpowato przegiętym, dolne mniejsze, górne większe. Na samym wierzchołku łodyżki tworzą coś w rodzaju pączka; brzegi nierówne — zębiaste. Sporogonium pojedyncze, dojrzałe, o kolorze jasno-brunatnym. Szczelinka żółta, pogięta, 2—3 cm długości. Wieczko z ostrym i podłużnie

¹⁾ W Sylwaniu Nr 7—8 seria B. 1937 r. na str. 151 w tytule zamiast Modraczek ma być Modrzaczek, na str. 152. Ryc. 1 przedstawia, zamiast modrzaczka, płoniwo purpurowe a ryc. 3 (str. 153) modrzaczka.

dzióbkowatym wierzchołkiem, zgiętym poziomo. Roślina dwupienna. Sporogonium dojrzewa w czerwcu — lipcu, okres rozwoju sporogonium trwa 12—14 miesięcy.

Widłoząb kędzierzawy. — (*Dicranum undulatum* Ehrh.).

Widłoząb kędzierzawy — *Dicranum undulatum* Ehrh. — posiada lancetowate i wyraźnie faliste listki, częściowo zwrócone w jedną stronę (ryc. 5). Przy łodyżce w ziemi tworzy pleśń chwytliwą. Szczelinka blado - żółta do 3—4 cm wysoka. Wieczko z dłu-

Ryc. 4. Widłoząb falisty.
(Puszka w powiększeniu).

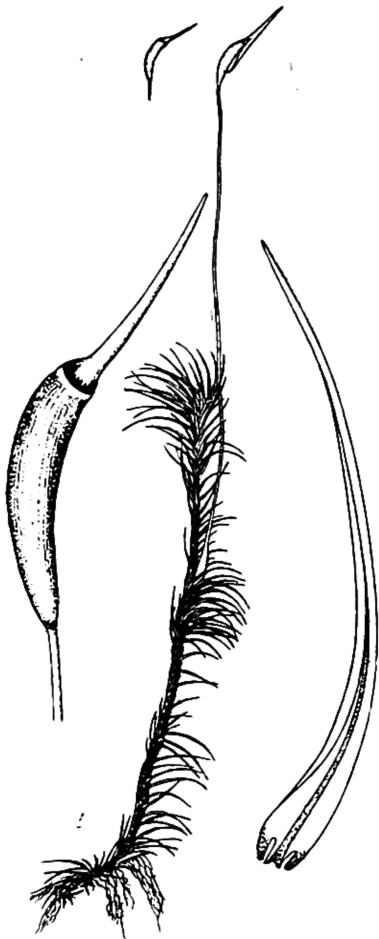

Ryc. 5. Widłoząb kędzierzawy:
1) pokrój $\frac{1}{4}$, 2) puszka (z Mönkemeyra) $\frac{4}{1}$, 3) pęczek sporogoniów $\frac{1}{1}$, 4) liść $\frac{7}{1}$.

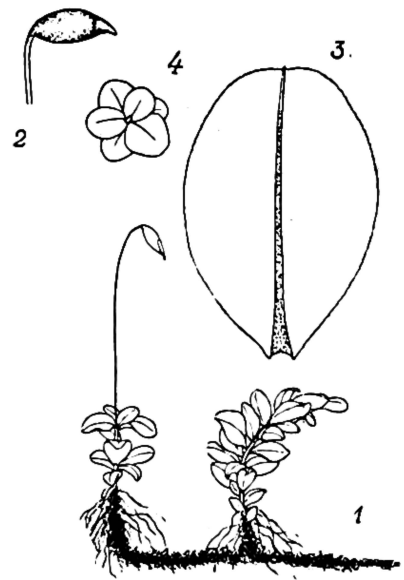
gim wierzchołkiem. Na roślince wyrasta razem 1—5 sporogonium, dojrzewające w październiku. Roślina dwupienna. Występuje często masowo, tworząc miękką darń, w zmieszaniu z gajnikiem błyszczącym, gajnikiem Schrebera i widłozębem zwyczajnym. Większe wystąpienie jego oznacza gorsze bonitacje sosnowe — IV lub V. Siedlisko pod nim suche lub słabo wilgotne; zwykle próchnicy jest dosyć, ale o złym rozkładzie i kwaśnej. Spotyka się w młodnikach sosnowych, zasadzonych na byłych lotnych piaskach, najczęściej występuje w drągowinach i krokwinach sosnowych. W dużych ilościach znajdowałem go na suchych torfach leśnych.

Widłoząb zwyczajny, — (*Dicranum scoparium* (L.) Hedw.).

Widłoząb zwyczajny — *Dicranum scoparium* (L.) Hedw. — o głównej łodyżce widłowato rozgałęzionej i zgiętej do ziemi, lecz z wierzchołkiem prosto idącym do góry. Listeczki mają formę sierpa i są zwrócone zwykle w jedną stronę (ryc. 6). Przy chwytlikach biało-brunatnawa pleśń. Szczecinka do 4 cm wysoka. Puszka zgięta, podłużnie cylindryczna. Wieczko w formie urny — czerwone, ząbki przy ożębni podwójnie rozszczepione. Roślina dwu-

Ryc. 6. Widłoząb zwyczajny:
1) pokrój $\frac{1}{1}$, 2) puszka $\frac{4}{1}$,
3) puszka bez czepka $\frac{1}{1}$,
4) liść $\frac{7}{1}$.

Ryc. 7. Merzyk punktowany:
1) pokrój $\frac{1}{1}$, 2) puszka około $\frac{4}{1}$
(z Mönkemeyra), 3) liść z ga-
łązki płonnej $\frac{7}{1}$, 4) pokolenie
haploidalne (widziane z góry) $\frac{1}{1}$.

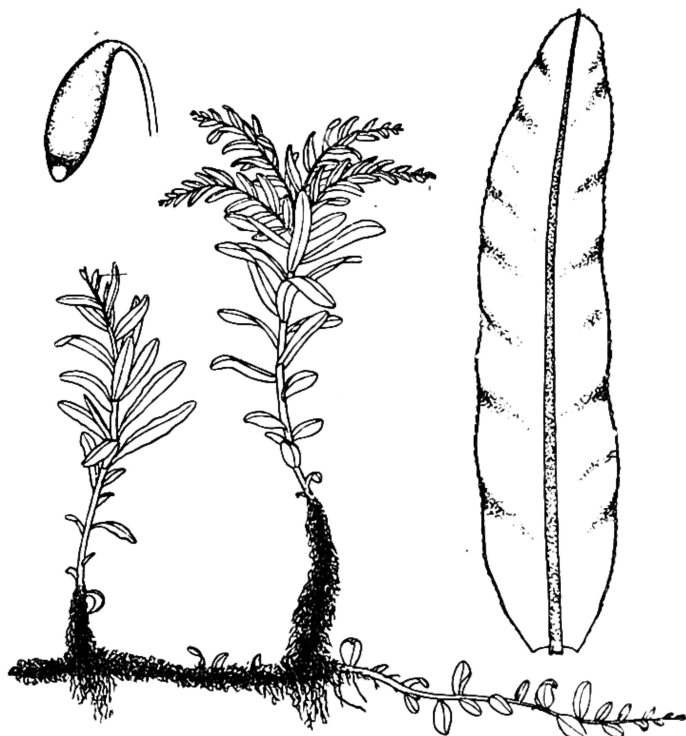
pienna. Sporogonium dojrzewa w październiku — listopadzie. Rozmnaża się również przez oddzielające się komórki wegetatywne. Występuje na takich siedliskach jak i widłoząb kędzierzawy, zmieszany z nim.

Merzyk punktowany. — (*Mnium punctatum* (L. Schreb.) Hedw.).

Z rodziny *Mniaceae* znajdujemy w lasach merzyk punktowany — *Mnium punctatum* i merzyk kędzierzawy — *Mnium undulatum*.

Charakterystyczne dla tego rodzaju jest słabo rozwinięta apophysis, tylko lekkim przewężeniem oddzielona od puszki. Środek łodyżki zajmuje wyraźna wiązka przewodząca. Budowa tych wiązek jest znacznie prostsza od wiązek u wyższych roślin.

Merzyki posiadają ładne ulistnienie, są rozgałęzione i podobne do drzewek; swym ładnym kształtem odrazu zwracają uwagę, występują kępami na wilgotnych i zacienionych miejscach. Górne listki przeważnie większe. Budowa żyłek u listków różna, lecz zawsze z grupą komórek towarzyszących. Komórki listków o jednakowym rozwoju w trzech kierunkach. Puszki zwisające, podłużne, rzadko

Ryc. 8. Merzyk kędzierzawy: 1) pokrój $\frac{1}{1}$,
2) liść łodyżki $\frac{7}{1}$, 3) puszka (z W. Mönkemeyera).

okrągłe. Wieczko o krótszym lub dłuższym dzióbkowatym wierzchołku. Ozębnia podwójna.

Merzyk punktowany — *Mnium punctatum* (L. Schreb.) Hedw. — (ryc. 7) posiada listeczki prawie okrągłe, często z małym zaokrąglonym wierzchołkiem i u góry zebrane w grupę. Brzeg listków kilkuwarstwowy, składający się z 2—4 rzędów komórek, zgrubiałe, czerwono-brunatny; żyłki również czerwono-brunatne. Okres rozwoju sporogonium trwa 11—14 miesięcy, okres zapłodnienia w kwietniu — maju. Sporogonium dojrzewa w kwietniu — czerwcu; występowanie jego jest dość częste. Puszka podłużnie jajowata, z czerwono-żółtym wieczkiem, zaopatrzonym w dzióbkowaty wierzchołek. Roślina dwupienna. Spotyka się ją na wilgotnych miejscach w drze-

wostanach sosnowych, świerkowych i liściastych, obok merzyka kędzierzawego, płonników i żorawca. Jest wskaźnikiem dobrych gleb o pewnym zakwaszeniu, bonitacji I i II. Ocienienie znosi w wysokim stopniu. Tworzy ciemno-zieloną darń o nieznacznej wysokości, najwyżej do 7 cm.

Merzyk kędzierzawy. — (*Mnium undulatum* (L.) Weis).

Merzyk kędzierzawy — *Mnium undulatum* (L.) Weis — ładny mech o długich, językowatych listkach, wyraźnie falistych i u wierzchołka zaokrąglonych, z małym ostrzem (ryc. 8). U góry listki większe i gęstsze. Łodyżka z narządami płciowymi prosta (ortotropowa), przy wierzchołku ze zgrupowaniem listków w formie różyczki. Spod nasad listków wierzchołkowych wyrastają biczykowate, początkowo proste, później zagięte łukowato i zakorzeniające się bezpłodne pędy (plagiotropowe). Pęd plagiotropowy w/g S a c h s a może u mierzyka kędzierzawego przechodzić w pęd ortotropowy, z pędem niosącym narządy płciowe. Główna łodyżka wraz z bocznymi pędami nadaje temu merzykowi wygląd palmy. Poza tym z płożącej się głównej łodyżki wyrasta szereg innych pędów. Szczecinka 2—3 cm długa, czerwona, w górze żółta. Puszka pochylona, jajowata, zielonawo-żółtawa. Organy płciowe znajdują się na osobnych roślinach. Sporogonium zjawia się gdzieśgdzie, dojrzewa w maju. W czerwcu odbywa się zapłodnienie; okres rozwoju sporogonium trwa 11 miesięcy.

Merzyk kędzierzawy występuje na dobrych, próchnicznych glebach, o dostatecznej wilgoci; w lasach Wielkopolski znacznie rzadszy od mierzyka punktowanego. (C. d. n.).